

گام‌های بلند تحول آموزشی برای تحقق حوزه پیشرو و سرآمد

گفت‌وگو با معاون آموزش حوزه‌های علمیه

یک سال پس از برگزاری همایش یکصدمین سال بازتأسیس حوزه علمیه قم و انتشار پیام راهبردی «حوزه پیشرو و سرآمد» از سوی رهبر معظم انقلاب اسلامی آیت‌الله‌العظمی امام خامنه‌ای رحمته‌الله، اکنون زمان ارزیابی گام‌هایی است که برای تحقق این افق ترسیم‌شده برداشته شده است. این پیام، حوزه‌های علمیه را به ایفای نقش فعال‌تر در عرصه‌های علمی، اجتماعی و تمدنی فرا می‌خواند و بر ضرورت تحول در ساختارها و کارکردهای حوزه تأکید می‌کند. در همین راستا، طی یک سال گذشته برنامه‌هایی در بخش‌های مختلف حوزه، به‌ویژه در عرصه آموزش، طراحی و پیگیری شده است. تدوین بسته سیاستی تحول نظام آموزشی، بازنگری در عناوین مقاطع و مدارک حوزوی و آغاز

سالگرد رویدادی ماندگار در تاریخ حوزه

در سال گذشته و در چنین ایامی، همایش یکصدمین سال
بازتأسیس حوزه علمیه قم و بزرگداشت آیت‌الله‌العظمی حائری
یزیدی رحمته‌الله برگزار شد. در آن رویداد این افتخار نصیب ما گردید که با
حضور مراجع عظام تقلید، علما، اندیشمندان، محققان و اساتید
ارجمند از حوزه‌های مختلف ایران و نیز حوزه‌های جهان اسلام،
همچنین جمعی از هم‌مانان خارجی، این همایش برگزار شود.

پیام «حوزه پیشرو و سرآمد»؛ نقطه اوج همایش سده

از مهم‌ترین رخدادهای آن همایش که در حقیقت نقطه اوج و محور اصلی آن به‌شمار می‌آمد، افزون بر پیام‌های مراجع عظام تقلید از صلب و نجف، پیام مهمی بود که مقام معظم رهبری شهید رحمته‌الله تحت عنوان «حوزه پیشرو و سرآمد»، خطاب به حوزه‌های علمیه و علما صادر فرمودند. این پیام که به‌منزله چراغ راه آینده ترسیم شده بود، در آن مراسم از سوی مدیر محترم حوزه‌های علمیه قرائت شد.

ترسیم افق آینده حوزه و رسالت جهانی آن

در این پیام، چشم‌انداز آینده حوزه و افق روشن پیش روی آن ترسیم گردیده بود و نقطه تعالی حوزه‌های علمیه در ایفای نقشی که معظم‌له برای مجموعه حوزه‌ها مشخص فرموده بودند، تبیین شد؛ نقشی که حوزه را به عنوان مرکزی علمی و تربیتی با کارکردهای سیاسی و اجتماعی معرفی می‌کند.

این پیام در حقیقت سرآغازی برای طراحی مأموریت‌های جدیدی
حوزه علمیه بود. اکنون که یک سال از آن رویداد می‌گذرد، لازم است
حوزه‌های علمیه، اندیشمندان، مدیران و محققان این عرصه بررسی
کنند که در این مدت چه عملکردی داشته‌اند؟ درباره این پیام چه
اندیشه‌ای صورت گرفته و چه میزان از مسیر پیش‌بینی‌شده پیموده
شده است؟

تدوین برنامه‌های اجرایی برای تحقق «حوزه پیشرو و سرآمد»

در همین راستا، معاونت‌های مختلف مکلف شدند، طرح‌های مرتبط با موضوع «حوزه پیشرو و سرآمد» را تهیه و ارائه کنند. برنامه‌های اولیه در شش ماه نخست از سوی معاونت‌ها جمع‌آوری شد. تدوین اولیه آن‌ها انجام گرفت و سپس از سوی مدیر محترم حوزه‌های علمیه ابلاغ گردید. در طول سال نیز گزارش عملکرد این برنامه‌ها در «فرارگاه حوزه پیشرو و سرآمد» تجمع شد و ان‌شاءالله به‌صورت کتابچه‌ای از گزارش عملکرد معاونت‌ها در اختیار مدیر محترم قرار خواهد گرفت. همچنین برنامه‌هایی که قرار است، برای سال ۱۴۰۵ در دستور کار معاونت‌ها قرار گیرد، در قالب کتابچه‌ای تنظیم شده و ان‌شاءالله به مدیر محترم حوزه‌های علمیه ارائه خواهد شد تا پس از بررسی، ابلاغ کنند.

البته در طول این یک‌سال، حوادث مهمی نیز رخ داد که حوزه‌های علمی‌ه را تحت تأثیر قرار داد؛ از جمله جنگ تحمیلی سوم که شرایط ویژه‌ای را رقم زد. در چنین شرایطی حوزه‌های علمی‌ه در کنار مردم در میدان حضور داشتند و مأموریت آموزشی حوزه تا حدی به مأموریت تبلیغی و تبیینی تغییر یافت. دغدغه‌های جدیدی در جامعه شکل گرفت و این امر فقط بخشی، طبیعی است که حوزه باید نقش و رسالت انقلابی خود را ایفا کند.

همایشی که به تعویق افتاد؛ اما پیگیری‌ها ادامه یافت

بر این اساس، قرار بود در سالگرد این رویداد، همایشی با محوریت اندیشه‌ورزی در عرصه‌های آموزشی، پژوهشی، تبلیغی، سیاسی، اجتماعی و دیگر حوزه‌ها برگزار شود. برنامه‌ریزی شده بود که این رویداد از یک ماه پیش با تشکیل کمیسیون‌ها و کارگروه‌های اندیشه‌ورز آغاز شود و در روز همایش به اوج برسد؛ به گونه‌ای که جمع‌بندی این مباحث و فعالیت‌ها در آن همایش ارائه شود و از دیدگاه‌ها و نظرات اندیشمندان و علما نیز بهره‌برداری گردد.

با این حال رخدادهای اخیر امکان برگزاری این همایش را فراهم نکرد و تصمیم بر آن شد که این برنامه به ابتدای سال تحصیلی آینده منتقل شود. در عین حال، برای پیگیری این امور، از سوی مسئولان حوزه‌های علمی «فرگانه حوزه پیشرو و سرآمد» ابلاغ شد تا روند پیگیری امور از معاونت‌ها و واحدهای مختلف ستادی و راهدانال کنند. بر همین اساس، معاونان محترم و مدیران و کارکنان واحدهای

باطراحی رشته‌های آموزشی از جمله مهم‌ترین اقداماتی است که با مشارکت اساتید و کارشناسان حوزه دنبال شده است. همچنین طراحی و توسعه رشته‌های جدید، مانند مطالعات دین و فضای مجازی و مجموعه‌ای از فقه‌های تخصصی، گامی در جهت پاسخ‌گویی به نیازهای نوپدید جامعه و تقویت نقش فقه در مواجهه با مسائل معاصر به‌شمار می‌رود.

حجت‌الاسلام والمسلمین ابوالقاسم مقیمی حاجی، معاون آموزش حوزه‌های علمیه و مسئول قرارگاه «حوزه پیشرو و سرآمد»، در گفت‌وگو با خبرگزاری حوزه، به تشریح فعالیت‌های این معاونت در این عرصه پرداخت که مشروح آن تقدیم حضوری می‌گردد.

بازنگری در عناوین مقاطع و مدارک حوزوی

بسته دوم که هم‌زمان در دستور کار قرار گرفت، مربوط به عناوین مقاطع و مدارک حوزوی بود. در این زمینه جلسات متعددی با حضور برخی اعضای محترم شورای عالی، گاه با حضور مدیر حوزه و نیز جماعت کارشناسی با استیاد برگزار شد؛ هم در قالب نشست‌های جمعی و هم در قالب گفت‌وگوهای محدود چندنفره با حتی فردی با بزرگان، حاصل این دیدگاه‌ها و پیشنهادها، جمع‌آوری شد. در چهار یا پنج دسته طبقه‌بندی شد.

البته این موضوع کاری دشوار است؛ زیرا انتخاب عناوینی که در عین کوتاه بودن، گویا و از نظر ادبی قابل اتکا باشند و در عین حال، سبک‌های حوزه را نیز بازتاب دهند، نیازمند دقت فراوان است. در زمینه دیدگاه‌های مختلفی مطرح شده و بسته‌های پیشنهادی نیز تفاوت‌هایی با یکدیگر دیده دارند. این بسته نیز آماده شده و ان‌شاء‌الله به‌شورای عالی ارائه خواهد شد تا در دبیرخانه مورد بررسی کارشناسی قرار گیرد و مراحل خود را طی کند.

آغاز بازطراحی رشته‌های آموزشی بانگاه مسئله محور

بسته سوم مورد توجه معاونت آموزش حوزه‌های علمیه قرار گرفت. در این بخش، برخی موضوعاتی که در پیام رهبر معظم انقلاب شهید مورد تأکید قرار گرفته و به طراحي رشته‌های آموزشی مربوط مي‌شد، در دستور کار قرار گرفت؛ البته این حوزه بسیار گسترده است و تحول در رشته‌های تخصصي، نيازمند زمان و بررسي‌های دقيق است. با این حال، برخی اقدامات آغاز شد و چند نشست همایش و هم‌اندیشی با ستاد رشته‌های مختلف برگزار گردید که در آن‌ها، حدود دوست تا سیصد نفر از اساتید با حضور مدیران محترم حوزه شرکت داشتند.

گفت‌وگوهای تخصصی برای تحول در فلسفه، کلام، تفسیر و فقه
پیش از آن نیز آیات‌الله شب‌زنده‌دار، چندین جلسه با اساتید مختلف درباره مباحث تحول حوزه، به‌ویژه در عرصه آموزش، برگزار کرده بودند. مجموعه این جلسات در حوزه‌هایی همچون عناوین و القاب حوزوی، فلسفه با رویکرد امتداد اجتماعی، کلام اسلامی و فرازهای روز، تفسیر و علوم قرآن و نیز الزامات تمدن‌سازی مورد بررسی قرار گرفت. همچنین با اساتید تبلیغ و اساتید سطوح عالی درباره تحول در روش آموزش فقه جلسات هم‌اندیشی برگزار شد.

پس از آن، کمیسیون‌هایی برای بررسی پیشنهادهای مطرح‌شده در جمع‌های محدودتر تشکیل شد. در این میان، در زمینه تحول در آموزش فقه و نیز فلسفه اجتماعی، یبگیری‌های بیشتری انجام شد.

بازنگری فلسفه اسلامی با رویکرد امتداد اجتماعی

در این راستا، رشته فلسفه اسلامی در مقاطع سطح دو و سه مورد بازنگری قرار گرفت. ما توفیق یافتیم، کلیات برنامه درسی این رشته را

